

„A NEMZEDÉKEK KÖZTI IGAZSÁGOSSÁG KONCEPCIÓJA MÁRA ELFOGADOTTÁ VÁLT”

EDITH BROWN WEISS-SZEL, A GEORGETOWN UNIVERSITY LAW CENTER
PROFESSZORÁVAL JÁVOR BENEDEK BESZÉLGET

Jóllehet magánlátogatáson van Magyarországon, beszélgetésünk apropója egy aktuális esemény. A magyar Országgyűlés a jövő héten készül szavazni a tavaly novemberben létrehozott jövő nemzedékek országgyűlési biztosának személyéről.¹ Az eredetileg a jelenlegi köztársasági elnök, Sólyom László által készített törvényjavaslat elfogadása jórészt a Védegylet hétéves lobbizásának eredménye. A szervezet a javaslat elfogadását követően az új intézmény különlegeségét hangsúlyozta a nemzetközi szintén. Hogyan látja Ön ezeket a magyarországi fejleményeket? Valóban siker a jövő nemzedékek intézményes képviselőinek létrehozása? Vannak hasonló intézmények, vagy egyéb, ezt célzó megoldások más országokban? Mennyire fontos ez az esemény a nemzetközi jog szempontjából?

Nagy öröm számomra, hogy ma itt lehetek Budapesten. Úgy vélem, rendkívül fontos esemény, hogy a parlament elfogadta a jövő nemzedékek ombudsmanja intézményét létrehozó törvényt. Fontos olyan nemzeti intézmények létrejötte, amelyek biztosítják, hogy a jövő generációk érdekei megfelelő súllyal figyelembe legyenek véve azoknak a döntéseknek a során, amelyek hatást gyakorolnak rájuk. Olyan kérdésben például, mint az infrastruk-

EDITH BROWN WEISS (1942) a nemzetközi környezeti jog és a jövő nemzedékek jogainak szakértője. A Georgetown University Law School professzora, pályafutása során a legkülönbözőbb nemzeti és nemzetközi szervezetek munkatársa, illetve tanácsadója, köztük a Világbanké, az amerikai Környezetvédelmi Ügynökségé (EPA), a Nemzetközi Természetvédelmi Unióé (IUCN) és a Cousteau Társaságé. Betöltötte az Amerikai Nemzetközi Jogi Társaság elnöki tisztességét, a mai napig az amerikai Nemzeti Tudományos Akadémia Földtudományi, környezeti és természeti erőforrások bizottságának tagja. Több jelentős szakfolyóirat, köztük az American Journal of International Law szerkesztőbizottságának tagja. Számos könyve közül kiemelkedik az elmúlt másfél évtizedben számos kiadást megért *In Fairness to Future Generations: International Law, Common Patrimony and Intergenerational Equity* című munkája, amely a jövő nemzedékekről szóló nemzetközi diskurzus egyik legtöbbet hivatkozott publikációja.

turális beruházások, a veszélyes nukleáris hulladék elhelyezése vagy a talajra vonatkozó döntések és hasonlók. Kiemelkedő jelentősége van ennek a fejleménynek, s egyre gyűlnek a tapasztalatok az effajta nemzeti intézményekről. Ilyen az izraeli Knesszet által elfogadott jövő nemzedékek parlamenti biztosa.² Korábban, még Mitterand idejében, a néhai Jacques Yves Cousteau kezdeményezése alapján a francia elnök végrehajtó testületén belül is létrehozta egy bizottságot a jövő nemzedékek szempontjainak megjelenítésére.

Mi történt ezzel a testülettel?

Nos, elkezdett a nukleáris kérdésekkel foglalkozni, ami Franciaországban különösen kényes kérdés, így aztán miután Mitterand mandátuma lejárt, ez a bizottság sem folytathatta a munkát. A jövő nemzedékek ombudsmanja azonban hihetetlenül fontos szerepet tölthet be. Biztosíthatja, hogy a hosszú távú érdekek a mostani döntések során is figyelembe legyenek véve. És a „jövő nemzedékek” vagy a „jövő nemzedékek érdekei” kifejezések behozatalával elérheti, hogy ez a hosszú táv ne csak a mi saját jövőnkre vonatkozó perspektíváinkat jelentse, hanem hogy valóban feltegyük magunknak a kérdést, mire lesz szükség a jövőben, és a jelenlegi döntéseink hogyan hat-

nak minderre. Szóval gratulálok a kezdeményező-sükhöz.

Említette, hogy a jelenben meghozott döntések hatást gyakorolhatnak a jövő nemzedékekre. Mégis hogyan zsákmányoljuk ki a jövő nemzedékeket a jelenlegi döntéshozatali mechanizmusokon keresztül? Tudna említeni néhány példát vagy a modern társadalom olyan folyamatait, amelyek révén jelenlegi jólétünk terheit a jövő generációkra hárítjuk?

Valahányszor úgy cselekszünk, hogy nem vesszük számításba annak költségeit a jövő nemzedékek számára, potenciálisan őket terheljük. Gyakran nem ismerjük fel, hogy a források a jövő számára is értékesek lehetnek. Számos múltbeli példát is felhozhatunk erre. Korábban, mielőtt a földgáz értékét felismerték volna, úgy termelték ki a kőolajat, hogy a feleslegesnek tekintett gázt egyszerűen elégették. Aztán később a héliumot is tartalmazó gázkészletek kitermelésekor a héliumtól szabadultak meg hasonlóképpen, amíg történetesen ki nem derült, hogy a hélium bizonyos alkalmazások során nem helyettesíthető mással, és ha technikailag esetleg lehetséges is, rendkívül költséges, hogy később visszanyerjük a héliumot. Ez jó példa arra, amikor valaki a jövő nemzedékekre komoly hatást gyakorló döntéseket hoz. Vagy a magas biodiverzitású területek nagy arányú pusztítása, vagyis a biológiai sokféleség csökkenésének időben egyre növekvő üteme szintén rendkívül súlyos probléma. A biodiverzitás csökkenésével olyan fajok sokasága tűnik el a Földről, amelyeket még nem is ismerünk, és azt sem tudjuk, hogy milyen mezőgazdasági, orvosi, ipari vagy egyéb hasznosításuk volna lehetséges. Hasonló a helyzet a talaj termőképességének csökkenésével. Nem arról van szó, hogy nem ültethetünk és vágathatunk ki fákat. A jövő generációk érdekei akkor sérülnek, ha a talaj produktivitása általánosan csökken, vagy ha magas biodiverzitású területeket pusztítunk el, hogy a helyükön ültetvényeket hozzunk létre. Ilyen továbbá a nukleáris hulladék elhelyezése azoknak a lehetséges hatásoknak a figyelembevételével, amelyek a jövőre vonatkoznak, s ez a jövő azzal sem feltétlenül lesz tisztában, hogy hol és milyen körülmények között helyeztük el ezt a hulladékot. Vagy akár az egyszerű települési szennyvízkezelő rendszerek és más infrastrukturális létesítmények kiépítése: a fenntartás hosszú távú költségeinek és nehézségeinek megfelelő figyelembevételével, ugyanakkor a jövő nemzedékekkel kapcsolatos fontos kérdéseket vet fel.

Mindezen példák nyomán mondana néhány szót a nemzedékek közötti igazságosság lehetséges elveiről?

Az alapkoncepció az, hogy valamennyi nemzedéknek partnerként együtt kell működnie a Föld használatára és megőrzésére során. Minden generációnak olyan vagy még jobb állapotban kell hátrahagynia a Földet, természeti és kulturális erőforrásait, ahogyan örökölte. Ez a nemzedékek közötti igazságosság alapjául szolgáló három elvhez vezet. De mielőtt belemennénk az elvek taglalásába, meg kell vizsgálnunk néhány ismérvet, amelyek ezeket az elveket alakították. Úgy vélem, legalább négy ilyen kritériumot azonosíthatunk. Az első: nem várhatjuk el a jelenlegi nemzedékektől, hogy túl sok áldozatot hozzanak a jövő oltárán, másfelől mégis biztosítanunk kell, hogy a ma élő generációk figyelembe vegyék a jövőt, tehát valamiféle egyensúlyra van szükség. Nem látjuk előre a jövő nemzedékek értékválasztásait, úgyhogy olyan forrásokat kell biztosítanunk számukra, amelyek révén kielégíthetik igényeiket és választhatják saját értékeiket. Olyan elvekre van ráadásul szükség, amelyek a világ legkülönbözőbb kultúrái számára is elfogadhatók, végezetül kellően egyértelműek ahhoz, hogy alkalmazhatók és a gyakorlatban használhatók legyenek.

Mindezt szem előtt tartva a nemzedékek közötti intergenerációs igazságosság három elvét fogalmaztam meg. Az első a lehetőségek megőrzése vagy a *választási lehetőség elve*: a természeti erőforrások tekintetében ez az erőforrások változatosságának megőrzését jelenti, hogy a jövő nemzedékek is használhassák azokat a saját értékválasztásaik és igényeik kielégítése érdekében. A második elv a *minőség elve*, azaz a jelen és a jövő hasonló minősége fenntartásának elve, a természeti környezet és az emberi környezet hasonló minőségének értelmében. A harmadik az *egyenlő hozzáférés elve*, azaz a jelen és a jövő nemzedékeknek a Föld erőforrásaihoz való megkülönböztetésmentes hozzáférés lehetősége. Itt hangsúlyoznám, hogy az egyenlő hozzáférés mind inter-, mind intragenerációs értelemben érvényes alapelv, tehát a jelenleg élő nemzedéken belüli aránytalan különbségek a forrásokhoz való hozzáférésben szintén ellentmondanak ennek az elvnek. Azaz a társadalmi igazságosság és a nemzedékek közötti igazságosság szorosan összefügg egymással. Nevezhetjük ezt a három elvet az egyenlő választási lehetőségek, az egyenlő minőség és a megkülönböztetésmentes hozzáférés elvének.

Ha ezeket az elveket a gyakorlatban kívánjuk alkalmazni, akkor le kell fordítanunk a jog és a politika nyelvére. Van azonban egy súlyos elvi probléma a jövő nemzedékekkel: az, hogy nem léteznek. Valamennyi jogfosztott és kiszármányolt ma élő embercsoport megteremtheti legitim képviselő-

tét a demokratikus politikai berendezkedés különböző mechanizmusain keresztül. De mit tehetünk a jövő nemzedékekkel? Hogyan hozható létre jogi vagy intézményes képviselőjük, ha azt sem tudjuk, mit akarnak majd vagy mi lenne az ő választásuk egy jelenlegi döntési helyzetben? Hogyan lehet kezelni ezt a nehézséget, nemlétezésük problémáját?

Arra gondol, hogyan alkalmazhatjuk a fenti három elvet? Nos, létre kell hoznunk a jövő nemzedékek képviselőjét. Ha az utánunk jövő generációk nem is léteznek ma még, az érdekeik azonosíthatók. Úgy is felfoghatjuk, hogy vannak jogaik. A három alapelve pedig tekinthetünk akár úgy, hogy azok csupán kötelezettségeket teremtenek a jövő nemzedékekkel szemben, vagy elismerhetjük őket olyan jogok alapjaként, amelyekkel megfelelő kötelezettségek járnak együtt. És ha úgy értelmezzük őket, mint megfelelő kötelezettségekkel együtt járó jogokat, akkor ezek védelmére és kiteljesítésére alkalmas intézményeket is létrehozhatunk.

Úgy érti, hogy a „jövő nemzedékek jogai” egyfajta metaforikus jogok, amelyekből megkonstruálhatók kötelezettségeink, feladataink a jövő nemzedékekkel szemben?

Jogokról van szó, és velük együtt járó, korrelatív kötelezettségekről. Elméletben valakinek csak úgy lehetnek jogai vagy kötelezettségei, ha ezekkel együtt korrelatív jogok és kötelezettségek is járnak.

És ezek révén teremthető meg a jövő nemzedékek jogi védelme?

Pontosan. No már most bár az UNESCO nyilatkozata³ kizárólag a jövő nemzedékekkel szembeni kötelezettségekről beszél (bár erről komoly viták folytak a nyilatkozat szövegezése során, hogy elismerje-e a dokumentum a jövő generációk jogait), ha valakinek jogai és kötelezettségei egyaránt vannak, az alátámasztja és megerősíti a jövő generációk helyét az asztalnál már ma, s ez azt jelenti, hogy nem hagyhatjuk figyelmen kívül ezeket az érdekeket. Felmerül a kérdés: hogyan lehetnek jogai a jövő nemzedékeknek, ha még azt sem tudjuk, hány individuum lesz a jövőben, és még meg sem születtek. Ez nagyon ésszerű kérdés, különösen, ha valaki úgy tekint a jogokra, mint amelyek kizárólag individuumoknak adhatók meg.

Ha azonban olyan jogokként gondoljuk el őket, amelyekkel a létező nemzedékek minden tagja rendelkezik, mondjuk csoportjogokként vagy generációs jogként, akkor máris azonosíthatunk bizonyos jo-

gokat, amelyek fontosak a Föld hosszú távú épsége és működőképessége szempontjából.

Egy másik újszerű megközelítése a jövő generációk problematikájának a környezeti igazságosság koncepciója. Ez összeköti a társadalmi igazságtalanságot a jövő nemzedékek kizsákmányolásával. De természetesen itt is vannak nehézségek. A jövő nemzedékek és a jelen generációk érdekei akár konfliktusba is kerülhetnek egymással. Milyen mértékben kell figyelembe vennünk a jövő nemzedékek érdekeit vagy jogait a jelenlegi emberiség kárára? Van erre vonatkozóan valamiféle hűvelykujjszabály?

Azt gondolom, hogy a nemzedékek közti igazságosságot ma kell megvalósítanunk. És úgy vélem, hogy a nemzedékek közti és a nemzedéken belüli, az inter- és intragenerációs igazságosság valójában összeegyeztethető egymással. Nem várható el az emberektől, hogy eleget tegyenek a jövő nemzedékekkel szembeni kötelezettségeiknek, amíg nem valósulnak meg a természeti erőforrásokhoz, a minőségi környezethez és az alapvető életfeltételek kielégítéséhez fűződő alapvető jogaik. És csak mindezek megvalósulását követően várhatjuk a nemzedékek közti igazságosság megjelenését. Úgyhogy azt gondolom, nagyon oda kell figyelniük. Amellett érvelnék ugyanakkor, hogy a nemzedéken belüli igazságosság a nemzedékek közti igazságosságból származik, vagy származhat, mivel létezik az időn átívelő partnerség és a nemzedékek közti egyenlőség fogalma, legalább a választási lehetőségek, a sokféleség és a hozzáférés tekintetében. És ahogyan a jövő generációk élő nemzedékeké válnak, megöröklik mindezt, azonban egymáshoz és a jelen nemzedékek tagjaihoz fűződő viszonyban öröklik meg, és így ugyanolyan kötelezettségeik támadnak. A jövő nemzedékek és a ma élő generációk egyes tagjait azonos kötelezettségek kötik össze, amelyek előírják, hogy mindenki, így a ma élő generációk minden tagja jogosult az egyenlő választási szabadság, az egyenlő minőség és a megkülönböztetésmentes hozzáférés jogának érvényesítésére. Az igazságosság általános elvei egyaránt érvényesek a jövő és a jelen nemzedékekre. Nyilvánvalóan egyes politikai, szakpolitikai döntések esetében igazolható lesz majd, hogy komoly trade-offok, választási helyzetek alakulnak ki a jelen és a jövő nemzedékek között. De a nemzedékek közti igazságosság egyik fontos alapelve, hogy nem rakhatunk irracionális terheket a jelenlegi generációk vállára azért, hogy meghatározatlan jövőbeli igényeket elégítsünk ki, miközben a jelenlegi döntések során sincs jogunk kirekeszteni a jövő nemzedékeket a

források felhasználásából. Ennek érdekében döntéseinket alaposan meg kell vizsgálnunk egy „intergenerációs lencsén” keresztül is, hogy biztosítsuk mind a nemzedékek közötti, mind pedig a nemzedéken belüli igazságosság érvényesülését.

Ez összekapcsolja a jövő nemzedékek jogait a fenn tartható fejlődés sokat vitatott fogalmával és a hagyományos környezetvédelemmel is – legalábbis Magyarországon a jövő nemzedékek ombudsmanjáról folyó viták során rendszeresen felcserélhetőnek tekintették a kettőt. Érdemes megkülönböztetni a generációk közötti igazságosságot és egyenlőséget a környezetvédelemtől? Van különbség a hagyományos környezeti nézőpont és a jövő nemzedékek érdekeinek védelme között?

A jövő nemzedékek jövőbeli érdekeinek védelme távolba tekintő szemléletet igényel. Vannak olyan környezetvédelmi problémák, amelyek nem vetnek fel ilyen távlatos szempontokat. Itt van például a zajszennyezés. Bizonyos esetekben ez nagyon súlyos környezeti probléma, különösen például gyárakban, de megoldható, és nem jelent szükségképpen hosszú távú problémát. Ehhez hasonlók a légszennyezés bizonyos típusai, és a világ számos pontján sikerült is javítanunk a levegőminőségen számos szennyezőanyag tekintetében. Egyes vízszennyezések, amelyeket a vizek biológiai oxigénigényével lehet jellemezni, ugyanilyenek. Segíthetünk rajta, és nincs szó feltétlenül hosszú távú, a jövő nemzedékekre hatást gyakorló problémákról. Úgyhogy azt mondanám, hogy a környezeti kérdések között vannak, amelyek ma jelentenek problémát, és vannak, amelyek nagyon hosszú távon is jelentkezhetnek. A nemzedékek közti igazságosság olyan inhereensen hosszú távú problémákra fókuszál, amelyeknek széles körű, hosszan tartó és komoly következményei vannak. Úgy vélem ugyanakkor, hogy bőven túlnyúlik a környezeti kérdéseken, és olyan területekre is kiterjed, mint a kulturális örökség vagy hasonló ügyek. A nemzedékek közti egyenlőség tágabb koncepció, mint a fenntartható fejlődés, még ha az az alapja is ennek a fogalomnak.

Milyen más területeket tudna említeni?

Ez attól is függ, hogy mennyire akarjuk kiterjeszteni a koncepciót, de magában foglalhatja például az egészséggel kapcsolatos kérdéseket. Vagy ide tartoznak például a tudományos kutatást illető problémák is. Tegyük fel intergenerációs szemüveget és mondjuk azt, hogy hétfőn reggel belép az irodájába mint politikai döntéshozó. Mit csinálna más-

képpen, a nemzedékek közti igazságosság elvét fejbent tartva? Ilyen lehet például egy beruházás jóváhagyása. A jövő nemzedékek szempontjából az adott beruházás hosszú távú fenntartásának költségei és nehézsége alapvető kérdés lehet. Vagy a környezetállapot monitorozása során az olyan szennyező anyagok vizsgálata, melyek hosszú távon fejtenek ki mérgező hatást, vagy pedig a visszafordíthatatlan élőhely-átalakítások követése fontos kérdéssé válik. A környezeti hatásvizsgálat során lényeges figyelembe vennünk azokat a hosszú távú hatásokat is, amelyek befolyásolják a jövő nemzedékek jólétét. Egy másik fontos fókuszja lehet az ilyen intergenerációs szempontok alkalmazásának, hogy vajon a tudományos és technológiai kutatások és fejlesztések során a jövő nemzedékek egészséges és működőképes környezetének megóvásához szükséges vizsgálatok megtörténnek-e. Ezeknek a kutatásoknak ki kell terjedniük a környezetállapot monitorozására, kockázatelemzésekre, a forrásfelhasználások hatékonyságának növelésére, alternatív megoldások és helyettesítő anyagok kifejlesztésére, azonosítaniuk kell a jövő nemzedékek számára értékes forrásokat, és hozzá kell járulniuk ahhoz, hogy jobban megértsük a természeti és társadalmi rendszereket, ezzel is segítve a jövő nemzedékeket környezetük megfelelő kezelésében. Egyes ilyen kutatások, mint például a felszín alatti vízbázisokra vonatkozóak, alapvető fontosságúak. A szennyeződések eltávolítása a talajvízből és más vízáradó rétegekből rendkívül nehéz, és a szennyezések akár a felszíni vizeket is elérhetik. Alaposabb kutatásokra van szükség ezen a területen. A magánszektor számára azonban ezek a kutatások nem érdekesek, nem térülnek meg az ebbe fektetett források.

Úgy tűnik, a válaszok a jövő nemzedékekkel kapcsolatos elméleti problémákra már vagy másfél évtizede adottak. Könyveiben és cikkeiben a nyolcvanas évek végétől ugyanezekkel a kérdésekkel foglalkozik. Van valami újdonság az elmúlt mondanak tizenöt évben a jövő generációkat illető teóriák területén? Vagy az elméleti alapok a kilencvenes évek eleje óta adottak, és manapság azok a legfontosabb kérdések, hogy megfelelő lobbizással rábíráhatók-e a döntéshozók és a közintézmények a nemzedékek közti igazságosság koncepciójának elfogadására, megváltoztatható-e a jogszabályi környezet, és létrehozható-e új intézményes vagy alkotmányos megoldások az intergenerációs igazságosság szavatolására? Hogyan látja tehát, változik az elméleti háttér, vagy „csupán” ezeknek az elveknek és elméleteknek a gyakorlatba való átültetése a kérdés?

Az alapvető probléma a gyakorlati megvalósítás, és hogy ez milyen újítások révén lehetséges. Számos fontos eset mutatja a jogfejlődésben a nemzedékek közti egyenlőség elvének megjelenését. Legutóbb 2006-ban a kenyai Legfelsőbb Bíróság alkalmazta az elvet egy vízszennyezési ügy kapcsán. Korábban, 1993-ban a Fülöp-szigetek Legfelsőbb Bírósága biztosított jogállást gyermekek egy csoportja számára, akik önmagukat és a jövő nemzedékeket is képviselték egy magas biodiverzitású területre vonatkozó fakitermelési engedély visszavonása és a további engedélyek kibocsátásának megtiltása ügyében.⁴ Hasonló események történtek máshol, ahol a jövő nemzedékek érdekei megjelentek a jogalkotásban vagy az őket érintő döntésekben. A nemzetközi szinten is egyre többször hivatkoznak az elvre, akár nemzetközi egyezményekben és más megállapodásokban. A Nemzetközi Bíróság is hivatkozott a jövő nemzedékekre 1996-os, a nukleáris fegyverek használata vagy az azzal való fenyegetés jogszerűségéről szóló állásfoglalásában. Amikor Weeramantry bíró tagja volt a testületnek, számos különvéleményében egyértelműen utalt a nemzedékek közti egyenlőség elvére. Szóval úgy vélem, az elv megvalósulása sokat mozdult előre, elfogadottsága és fejlődése figyelemre méltó a kilencvenes évekhez képest.

És hát vannak olyan konkrét dokumentumok is, mint az UNESCO nyilatkozata a jövő nemzedékekről, mégis időnként az az ember érzése, hogy ezek csupán puha megoldások, nyilatkozatok, kívánatos célok. De amikor valóban kemény döntésekről és kérdésekről van szó, a jövő nemzedékek érdekei és a nemzedékek közti igazságosság mint ha jobbára vesztesen kerülne ki ezekből a szituációkból. Nehéz olyan határozott jogesetet találni – eltekintve az említett emlékeztető kenyai és Fülöp-szigeteki esetektől –, amikor a jövő nemzedékek érdekeit valóban figyelembe vették. Mit gondol, a jövőben várható az effajta döntések robbanásszerű elterjedése?

A legtöbb döntésünk hatást gyakorol a jövő nemzedékekre. Nem halogathatjuk figyelembevételüket. Ezzel együtt úgy gondolom, hozunk olyan döntéseket már ma is, amelyek valójában a jövő nemzedékek érdekeit védik. Ha a kultúráról beszélünk, valahányszor könyvtárat alapítunk vagy múzeumok és archívumok fennmaradását biztosítjuk, a jövő nemzedékek érdekeit védjük. Amikor a veszélyes hulladékok biztonságos elhelyezéséről beszélünk, és gondoskodunk arról, hogy általunk biztonságosnak tekintett elhelyezést alakítsunk ki évtizedekre, akkor ezzel próbálkozunk. A legnagyobb téma azonban szerin-

tem a klímaváltozás kérdése. A klímaváltozás egyértelműen nemzedékek közti ügy. És úgy vélem, a világ egyre inkább tudatában van annak, hogy a klímaváltozás visszafordíthatatlan és súlyos hatással lehet a jövő nemzedékekre, egy lényegét tekintve intergenerációs probléma, és ilyen kontextusban is kell foglalkoznunk vele. Szóval minthogy a klímaváltozás ma már nemzetközi téren napirendünk frontvonalában és középpontjában van, a nemzedékek közti igazságosság is egyre inkább a figyelem fókuszába kerülhet, ami reményeim szerint mindannyiunk javára szolgál.

Hogyan látja a jövő nemzedékek jogi és intézményes védelmének jövőjét? Említette, hogy a nemzetközi szinten már végbementek bizonyos változások. Vessünk egy képzeletbeli pillantást a nemzetközi közösségre mondjuk 2025-ben. Mit gondol, a jövő nemzedékek védelmének különböző formái széles körben el lesznek terjedve? A nemzetközi és nemzeti jog- és intézményrendszerek alkalmazkodnak a jövő nemzedékek védelméhez?

Őszintén remélem, de mindeközben figyelmet kell szentelnünk a legszegényebb közösségek érdekeinek, ez elengedhetetlen, ha valóban meg akarjuk valósítani a nemzedékek közti egyenlőséget. Bízom benne, hogy a jövőben, mondjuk 2025-ben nagyobb figyelem fog fordulni az utánunk következő generációk hosszú távú érdekei és azon intézkedések felé, amelyeket meg kell tennünk az emberi környezet építése és egészsége érdekében.

És Ön bízik az ilyen intézményi megoldásokban? Például nem sokkal azt követően, hogy az IPCC (a klímaváltozással foglalkozó kormányközi testület) béke Nobel-díjat kapott az elmúlt évtizedben a globális éghajlatváltozás megértése és az az ellen való fellépés érdekében kifejtett tevékenységéért, és közvetlenül a jövő nemzedékek országgyűlési biztosáról szóló magyar törvényjavaslat elfogadása előtt, múlt novemberben éppen Budapesten jelentették be egy új, ENSZ kezdeményezte testület, a fenntartható forrás használatával foglalkozó kormányközi panel (Intergovernmental Panel on Sustainable Resource Management) létrehozását. Gondolja, hogy ezek hatékony és hatásos intézmények? És vajon létrejönnek majd a jövő nemzedékek problémáival foglalkozó hasonló testületek?

Ezt nem tudom megmondani. A pohár lehet félig üres vagy félig tele. Az bizonyos, hogy a problémák nagyon súlyosak. Elkerülhetetlen, hogy ezzel szembenézzünk. Ennek minden szinten meg kell történni.

nie, nemzetközi, nemzeti és helyi szinteken egyaránt. És ha van egy erős civil szektor, amely ebben részt vállal, az hihetetlenül sokat segíthet. El kell jutnunk a helyi közösségek szintjére, az emberekhez, közöttük a legszegényebbekhez is, hogy lássák, a figyelembe veszik szempontjaikat, kielégítik az alapvető szükségleteiket, és bízhatnak benne, hogy a jövőben is meghozzák a szükséges intézkedéseket. Ez elengedhetetlen. De ehhez mindannyiunknak cselekednünk kell.

Vannak viták a fenntartható fejlődés kapcsán, hogy kinek kellene lépnie elsősorban a megfogalmazott célok elérése érdekében. A harmadik világ nagy népességnövekedésű országainak vagy a túlfogyasztó fejlett országoknak? Kinek van nagyobb felelőssége a jövő nemzedékek kizsákmányolásában?

Mindenkinek keményen kell dolgoznia a fenntarthatóság érdekében. Bizonyos értelemben a fenntartható fejlődés leginkább a világ legszegényebb közösségei érdekében áll, mivel igen gyakran éppen ők szenvednek a legjobban, de mindenképpen aránytalan mértékben a környezeti terhektől, miközben a környezeti terhek révén létrehozott javakból és hasznokból aránytalanul kis mértékben részesülnek. Ilyen értelemben a fenntartható fejlődés nekik különösen érdekükben áll. De természetesen nem csak az övékben, ez mindannyiunk érdeke, és a felelősség is teljes mértékben közös.

Ön a Georgetown Egyetem tanára. Hogy látja, a diákok és általában az egyetemi világ nyitott a jövő nemzedékek jogai fogalom befogadására? Vagy ez valamifajta nem elég kézzelfogható, túl puha jogfilozófiai fogalom számukra?

Nem, nem, nagyon nyitottak, és általában az ember is befogadók, akikkel találkozom. Hogy ez pusztán egy kötelesség a ma élők számára, vagy valóban jogokat is biztosít a jövő nemzedékeknek, erről persze folynak viták, de a nemzedékek közti igazságosság koncepciója, úgy vélem, mára elfogadottá vált, és számolnak vele az emberek.

És a nemzetközi szintén?

Ott is ugyanez a helyzet. A nemzedékek közti egyenlőség elvét befogadta a nemzetközi jog.

Ez meglehetősen reménykeltő fejlemény.

Igen, de nem lehet eléggé tudatában lennünk annak, hogy hihetetlenül nagy problémákkal kell szembenéznünk. Szóval csak annyit tehetünk, hogy dolgozunk a megoldások érdekében.

JEGYZETEK

1. Az interjú 2008. február 25-én készült.
2. 2001 óta működik az intézmény a Knesszetben.
3. Az UNESCO nyilatkozata a jelen nemzedékek jövő generációk iránti felelősségéről, Párizs, 1997.
4. A szakirodalomban sokat hivatkozott Minors Oposa kontra a Környezetvédelmi és Természeti Erőforrások Minisztériuma titkára perről van szó, amelyben a Fülöp-szigetek Legfelsőbb Bírósága 1993. július 30-án hirdetett ítéletet. Az ítélet szövege: http://www.lawp-hil.net/judjuris/juri2003/jul2003/gr_131442_2003.html. További olvasnivaló a perről: <http://www.inece.org/4thvol1/oposa2.pdf>.